

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Укладач Н. В. Білошкурська

Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2020

УДК 330.131.7:334.72](075.8)

ПЗ2

Рецензенти:

І. О. Іртищєва, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова);

С. М. Подзігун, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини);

Р. І. Щур, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).

Схвалено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 6 від 24 листопада 2020 року)

Підприємницькі ризики : навч. посіб. / МОН України, Уманський ПЗ2 держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. В. Білошкурська. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2020. – 144 с.

ISBN 978–966–304–374–4

У посібнику розглядаються сучасні методи визначення, оцінки та врахування підприємницького ризику у прийнятті рішень на різних управлінських рівнях, досліджуються механізми і способи оптимізації виробництва в умовах невизначеності та ризику. Визначаються концептуальні основи управління різновидами підприємницьких ризиків, обґрунтовуються напрями та особливості формування комплексної системи ризик-менеджменту підприємств. Пропонуються структурні складові та основні індикатори економічної безпеки підприємства. Посібник адаптований до вимог кредитно-рейтингової системи організації самостійної роботи студентів.

Для студентів, магістрантів, викладачів вищих навчальних закладів освіти економічного спрямування, а також підприємців та управлінців усіх рівнів.

УДК 330.131.7:334.72](075.8)

ISBN 978–966–304–374–4

© Білошкурська Н. В., 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
ТЕМА 1. Ризик як економічна категорія	6
<i>Практикум до теми 1</i>	14
ТЕМА 2. Ризик-менеджмент: теорія і практика управління підприємницькими ризиками	19
<i>Практикум до теми 2</i>	23
ТЕМА 3. Система кількісних методів оцінки підприємницького ризику	25
<i>Практикум до теми 3</i>	36
ТЕМА 4. Основи теорії корисності в ризик-менеджменті	47
<i>Практикум до теми 4</i>	53
ТЕМА 5. Моделювання та оптимізація підприємницького ризику. Теорія гри	57
<i>Практикум до теми 5</i>	67
ТЕМА 6. Теоретичні основи економічної безпеки підприємництва	74
<i>Практикум до теми 6</i>	84
ТЕМА 7. Структура та індикатори економічної безпеки підприємства	85
<i>Практикум до теми 7</i>	103
Задачі для модульного контролю	109
Тестові завдання для модульного контролю	110
Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи для студентів заочної форми навчання	138
Питання для підсумкового контролю	139
Рекомендована література	142

Вступ

Пропонований навчальний посібник призначений для набуття студентами знань та розвитку навичок, необхідних для професійної діяльності менеджерів та підприємців в умовах невизначеності, конфліктності та підприємницького ризику, елементами якого є правові, технологічні, організаційно-технічні та навчально-методичні складові з основ теорії і практики організації, планування та регулювання діяльності підприємств.

Вивчення навчальної дисципліни «Підприємницькі ризики» полягає в оволодінні майбутніми фахівцями наступними загальними компетентностями:

- отримання знань про сучасні методи визначення, оцінки та врахування ризику у прийнятті рішень на різних рівнях управління підприємством;

- розвиток навичок аналізу ризиків бізнес-проектів та розробки заходів для зменшення невизначеності підприємницької діяльності;

- формування вмінь вибирати необхідні інструменти для подолання кризових ситуацій в підприємницькій діяльності;

- дослідження механізмів та способів оптимізації виробництва в умовах невизначеності та ризику, розробка на їх основі відповідних пропозицій;

- визначення концептуальних основ управління різновидами ризику на підприємствах, обґрунтування напрямів та особливостей формування комплексної системи ризик-менеджменту підприємств;

- обґрунтування необхідності здійснення предметно-міждисциплінарних розробок теоретико-прикладного напрямку, націленого на забезпечення економічно безпечного стану підприємства в ринкових умовах;

- формування бази моделей прийняття ефективних управлінських рішень з урахуванням впливу невизначеності та конфліктності як внутрішнього, так і світових ринків, науково-технічного прогресу тощо та пов'язаного з цим ризику й внесення пропозицій про додаткові заходи безпеки підприємств.

У результаті вивчення дисципліни «Підприємницькі ризики» студенти повинні сформувані наступні фахові компетентності:

- застосовувати сучасні інструменти оцінки ризиків та управління ними у різних сферах і на різних етапах економічної діяльності;
- вибирати необхідні інструменти для подолання кризових ситуацій в діяльності підприємств;
- розробляти заходи для зменшення невизначеності в діяльності підприємств;
- обґрунтовувати доцільність проектів та напрямів діяльності за різними критеріями з урахуванням ризику;
- розробляти стратегію підприємства з урахуванням ризику;
- розробляти управлінські рішення щодо формування інвестиційного портфеля з врахуванням ризику.
- узагальнювати зарубіжний досвід організації боротьби з економічними злочинами;
- розробляти рекомендації менеджерам для попередження фактів економічних злочинів;
- здійснювати вибір та впровадження інформаційних технологій на базі використання автоматизованих робочих місць, які забезпечують значне підвищення продуктивності, прибутковості та конкурентоспроможності організації;
- оцінювати рівень економічної безпеки підприємств основних організаційно-правових форм;
- застосовувати механізм адаптації для забезпечення економічної безпеки підприємства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Апопій В. В., Серета С. А., Шутовська Н. О. Основи підприємництва [Текст] : навч. посібник : рек. МОНмолодьспорту України. – Львів : Новий Світ-2000, 2013. – 322, [1] с.
2. Варналій З. С. Основи підприємництва [Текст] : навч. посібник : рек. МОН України. – 3-тє вид., випр. і допов. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 350, [1] с.
3. Виноградська А. М. Основи підприємництва [Текст] : навч. посіб. – Вид. 2-ге, переробл. і допов. – Київ : Кондор, 2008. – 541 с.
4. Гончаров В. М., Ларіна Р. Р., Балусева О. В., Овечкова О. А., Моргачов І. В. Управління ризиками в логістиці : [навч. посіб. : рек. МОН України] / М-во аграрної політики України, Луганський аграрний НУ, МОН України, Східноукраїнський НУ імені Володимира Даля, Донецький ДУ управління. – Львів : Магнолія 2006, 2018. – 252, [1] с.
5. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : [навч. пос.] / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
6. Економіка підприємства : [підручник] / М. Г. Грещак, В. М. Колот, А. П. Наливайко та ін. ; за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 528 с.
7. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / [В Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
8. Захарчин Г. М. Основи підприємництва [Текст] : навч. посіб. – Київ : Знання, 2008. – 437, [1] с.
9. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
10. Лисенко Н. О., Білошкурська Н. В. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки агропромислових підприємств [Текст] : монографія. – Умань : Візаві, 2014. – 257, [1] с.
11. Лук'янова В. В. Економічний ризик : [навч. пос.] / Лук'янова В. В., Головач Т. В. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.

12. Марущак С. М., Єфімова Г. В., Пащенко О. В. Оцінка та управління підприємницькими ризиками [Текст] : [навчальний посібник] / МОН України, Національний ун-т кораблебудування імені адмірала Макарова. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 294, [1] с.
13. Машина Н. І. Економічний ризик та методи його вимірювання : [навчальний посібник] / Машина Н. І. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.
14. Основи економіки, підприємництво та економічна безпека [Текст] : навч. посібник / уклад.: С. О. Стойка, В. О. Стойка ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2019. – 195 с.
15. Ризик-менеджмент у фінансовій сфері [Текст] : навч. посібник / уклад. М. А. Слатвінський ; МОН України, Уманський ДПУ імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2017. – 395, [1] с.
16. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика [Текст] : навч. посібник. – Київ : Кондор : Політехніка, 2009. – 199, [1] с.
17. Ястремський О. І. Основи мікроекономіки / О. І. Ястремський, О. Г. Гриценко. – [2-ге вид., перероб. і доп., з Модельно-комп'ютерним додатком на лазерному диску]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 579 с.
18. Ящук Т. А. Теорія підприємництва [Текст] : навч. посіб. для закладів вищої освіти ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – Умань : Візаві, 2020. – 218, [1] с.

Допоміжна

19. Андрійчук В., Бауер А. Менеджмент: прийняття рішень і ризик [Текст] : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 1998. – 316 с.
20. Вітлінський В. В., Вергенко П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком [Текст] : навч. – метод, посібн. – Київ : КНЕУ, 2000. – 292 с.
21. Вітлінський В., Наконечний С. І. Ризик у менеджменті [Текст]. – Київ : Борисфен-М, 1996. – 336 с.
22. Кормишкін Ю. А. Бізнес-інфраструктура аграрного підприємництва [Текст] : монографія / МОН України, Миколаївський нац. аграрний ун-т. – Миколаїв : МНАУ, 2018. – 327, [1] с.
23. Маркетингові дослідження інновацій та підприємницькі ризики [Текст] : [колект. монографія] / [М. А. Окландер] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. А. Окландера. – Одеса : Астропринт, 2017. – 280 с.

24. Орел С. М., Мальований М. С., Орел Д. С. Оцінка екологічного ризику. Вплив на здоров'я людини [Текст] : навчальний посібник ; ДВНЗ Нац. ун-т «Львівська політехніка», Акад. сухопутних військ імені П. Сагайдачного. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 231, [1] с.
25. Підприємницькі митні ризики: особливості управління та аспекти регулювання [Текст] : монографія / А. В. Тодошук, Н. Ю. Подольчак ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. – 151 с.
26. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу [Текст] : монографія. – Вінниця : Нова Книга, 2012. – 503, [1] с.
27. Романовський О. О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України [Текст] : [монографія]. – Київ ; Вінниця : Нова книга, 2010. – 415, [1] с.
28. Сидоренко В. К., Гушулей Й. М., Торубара О. М., Ковбаса Ю. М. Методика викладання основ підприємництва [Текст] : [підручник] / [за заг. ред. В. К. Сидоренко] ; Чернігівський національний пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2017. – 214 с.
29. Сідельникова Л. П., Чижова Т. В., Якуша Я. В. Оподаткування суб'єктів підприємництва [Текст] : навч. посібник. – Київ : Ліра-К, 2013. – 422 с.

Інформаційні ресурси

30. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>.
31. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
32. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
33. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
34. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
35. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

Навчальне видання

ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ

Укладач **Н. В. Білошкурська**

Дизайн обкладинки

А. Д. Гришакова

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 01.12.2020 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетн.

Ум. друк. арк. 8,37

Тираж 100 прим. Зам. № 2482(659)

Видавець і виготівник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19, вул. Садова, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 3-51-33, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi008@gmail.com

vizavisadova@gmail.com